

UVOD

Strane investicije, odnosno strana ulaganja u uslovima globalizacije i izraženih integracionih procesa na svetskom nivou od velikog su značaja za privredni razvoj svake zemlje. Bivše socijalističke, danas tranzitorne ekonomije, su prošle različite faze u pogledu odnosa prema ulozi stranih direktnih investicija (SDI) u procesu transformacije njihovih privreda. Išlo se iz faze sumnji, preko faze euforije ka poslednjem koraku opet sumnji u pogledu uloge i značaja SDI za razvoj nacionalne privrede. U nedovoljno razvijenim zemljama tj. zemljama Centralne i Istočne Evrope, u koje spada i BiH i koje odlikuje korenite promene društveno-ekonomske strukture svojinskih i produkcionih odnosa, važnost stranih ulaganja je velika. Otuda je logično da na nacionalnom planu države donose propise kojim stvaraju profitabilne ekonomske i stabilne pravne uslove za strane investicije uz visok stepen garancija i zaštitnih mehanizama za strane ulagače. Nagli rast stranih direktnih investicija u svetu posebno je izražen u poslednje dve i po decenije dvadesetog veka i jedan je od najvažnijih faktora koji je uticao na internacionalizaciju i globalizaciju svetske proizvodnje i trgovine kao osnove novog međunarodnog ekonomskog poretka. Osnovni cilj koji zemlje u tranziciji teže ostvariti jeste postizanje stabilnog, dugoročnog privrednog rasta koji će se zasnivati na povećanju investicija, poboljšanju tehnološke baze zemalja u tranziciji tj. nerazvijenih zemalja i povećanju konkurentnosti njihovih proizvoda na međunarodnom tržištu. U ostvarenju ovog cilja strane direktne investicije (SDI) mogu imati značajnu ulogu. SDI mogu doprinositi procesu tranzicije direktno, kroz priliv kapitala i indirektno kroz transfer tehnologije, menadžerskog, proizvodnog i organizacionog know-how, kroz stvaranje novih prodajnih kanala za domaća preduzeća i kroz jačanje konkurencije i procesa restrukturiranja u domaćoj privredi. U početnom periodu proces tranzicije, SDI su najvećim delom odlazile u postojeće kapacitete zemalja, time omogućujući bolju upotrebu raspoloživih resursa i rast produktivnosti. U drugoj fazi sprovođenje tranzicije, nakon iscrpljivanja postojećih rezervi (privođenje kraja procesa privatizacije), dugoročni privredni rast se može ostvariti pre svega kroz uticaj greenfield SDI, tako da se najprogresivnije zemlje u tranziciji sve više orjentišu na njihovo privlačenje. Imajući u vidu ulogu koju su SDI imale u procesu transformisanja privreda nekadašnjeg Istočnog bloka u savremene tržišne privrede, privlačenje stranog kapitala predstavlja jedan od prioriteta ekonomske politike u narednom periodu. Bosna i Hercegovina kao poslednja među evropskim zemljama (nerazvijenim zemljama) koja ulazi u proces tranzicije, ima tu prednost da raspolaže iskustvom ostalih zemalja u pogledu efekta i determinanti priliva SDI.

Na međunarodnom planu normativno pravna aktivnost ostvaruje se kroz zaključenje multilateralnih i bilatelarnih ugovora o uklanjanju prepreka za rast stranih direktnih investicija i njihovu zaštitu. Razlog za uvođenje vlasničke kontrole nad preduzećem nalazi se u činjenici što se ulaganje u preduzeće smatra najrizičnim oblikom ulaganja, iako je neosporno da taj oblik ulaganja ima najveću ekspanziju, jer donosi najveći profit. Ova ekspanzija se pripisuje nalogom razvoju transnacionalnih ili multilateralnih korporacija. „Strane direktne investicije su u period od 1973 do 1999 povećane sa 25 milijardi dolara na 865 milijardi dolara dakle uvećale su se 34 puta..U 1999. godini, zemlje Centralne i Istočne Evrope primile su 22 milijarde dolara stranih direktnih investicija”¹. Najveći deo svih investicija ušao je putem programa privatizacije. Važan aspekt globalizacije poslednjih decenija je svakako vrlo izražen rast stranih direktnih investicija. Teorija međunarodne trgovine je uključila multinacionalne firme u opšti ravnotežni okvir kako bi analizirala karakteristike zemalja kao determinante multinacionalne aktivnosti.

¹ Dr O.Kovač, Platni bilans i Međunarodne finansije, Ces Mecon, 1994 str.281.

Razvoj teorije je vodio i ozbiljnim istraživanjima u cilju ispitivanja relativne važnosti alternativnih teorija stranih direktnih investicija. Kod donošenja investicionih odluka nameće se pitanje: Koji motivi opredeljuju investitora da donese konkretnu odluku? Kako se kompanija odlučuje za SDI kada raspolaže tehnološkim inovacijama, a ne prodaje licence? Prednost klasičnog vlasništva obuhvata neke forme tehnološke superiornosti. Tako, kada kompanija ima konkurentsku prednost u odnosu na rivale i kada zbog zaštite prava intelektualne svojine prodavanje licence nije dovoljno sigurno, kompanija će radije obezbediti olakšice u proizvodnji u zemlji uvoznici kapitala, kroz direktno ulaganje kapitala. U svakom slučaju, motivi međunarodnog kretanja kapitala su kompleksni i opredeljeni interesima subjekata, koji u tom procesu učestvuju. Potrebno je da postoje subjekti zainteresovani da plasiraju i subjekti zainteresovani da koriste inostrani kapital. Zatim dolaze neposredni motivi, ekonomski i politički koji utiču na spajanje (razdvajanje) njihovih interesa. Različiti su motivi plasiranja privatnog u odnosu na javni kapital, ali i jedni i drugi motivi se menjaju i dopunjuju tokom vremena. U svakom slučaju, kada govorimo o motivaciji za međunarodno kretanje kapitala, odnosno za strana direktna ulaganja, moraju se obuhvatiti i faktori na strani ponude i faktori na strani tražnje. Ovi faktori otkrivaju različitu snabdevenost pojedinih zemalja u kapitalu, a motivi izražavaju splet interesa izvoznika i uvoznika kapitala.

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog specijalističkog rada je” **Uticaj stranjh direktnih investicija na razvoj finansijskih tržišta Bosne i Hercegovine**”. Akcenat se stavlja na dva ključna elementa a to su SDI i njihov uticaj u BiH.

Hipoteza

H₁-Da je strani kapital posmatran u formi SDI neophodan za ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine tako da i perspektiva ove države podrazumeva angažovanje na privlačenju stranih investitora.

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je ispitati uticaj stranih direktnih investicija na finansijsko tržište BiH koliki je priliv stranog kapitala, prednosti i nedostatke kojima BiH raspolaže, utvrditi način za privlačenje i motivaciju inostranih partnera i poboljšanje finansijske situacije u državi.

Metode istraživanja

U istraživanju će se primenjivati sledeće metode: metoda analize i sinteze, analiza sadržaja, statistička metoda, grafička metoda.

Struktura rada

Rezultati istraživanja poređani su sledećim redosledom:

U UVODNOM delu istraživanja definisan je predmet istraživanja i država koja se posmatra kao statistički uzorak, zatim uspostavljene su hipoteze, predmet i cilj istraživanja kao i metode korišćenja analiza za priliv stranih investicija.

Prvi deo pod nazivom ISTORIJSKI RAZVOJ STRANIH ULAGANJA objašnjen je istorijski razvoj stranih investicija, pojam stranih investicija, međunarodno kretanje zajmovnog kapitala, objašnjene su portfolio i direktne investicije kao i razlike između njih.

Drugi deo objašnjava vrste SDI i to Greenfield investicije, Merger investicije, Zajednička ulaganja (joint ventures).

Treći deo se odnosi na osnovne oblike SDI i objašnjenje istih.

Četvrti deo opisuje motive SDI, faktore za privlačenje, pozitivne i negativne efekte kao i prednosti i nedostatke SDI.

Peti deo obuhvata materijalno pravni tretman SDI koji se odnosi na : Sporazume države i stranog investitora, zakon o politici stranih direktnih ulaganja u BiH, vrste i načini ulaganja, prava, povlastice i obaveze stranih ulagača

Šesti deo su uticaji SDI na finansijsko tržište BiH i to : strana ulaganja u BiH, strana ulaganja u BiH u 2010. godini, strane direktne investicije u Republici Srpskoj.

Poslednji i sedmi deo je ZAKLJUČAK istraživanja i dokaz hipoteza.